

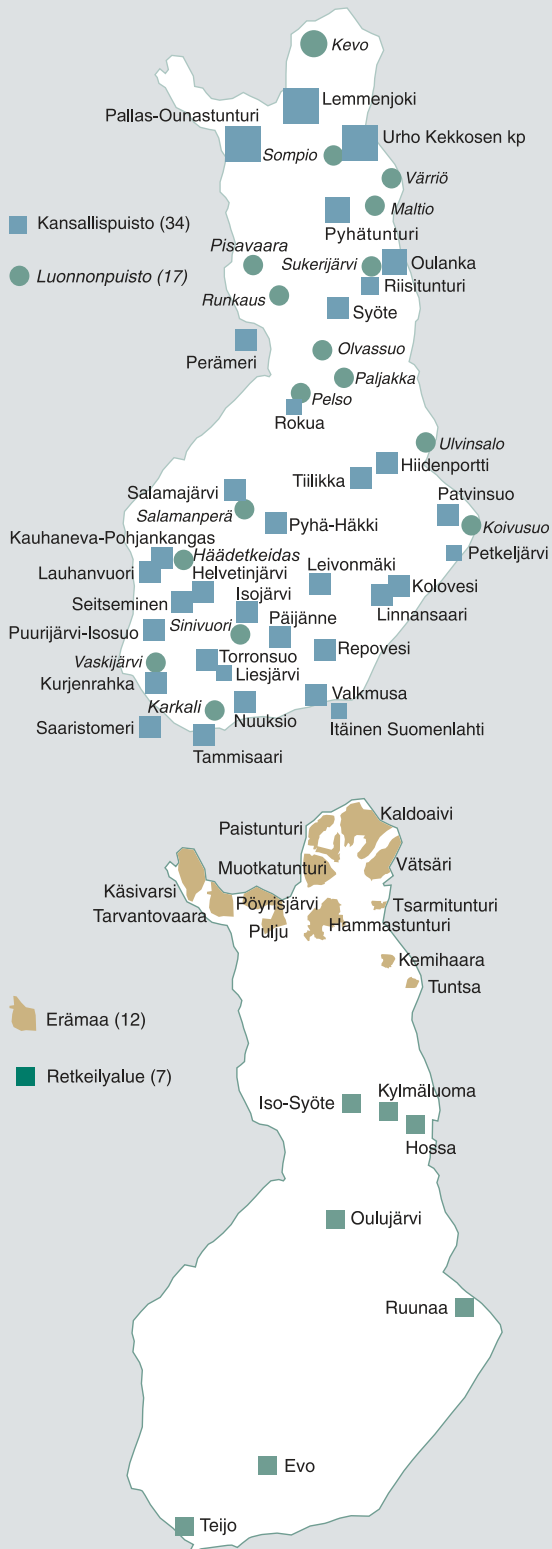

METSÄHALLITUKSEN LUONNONSUOJELU

Vuosikertomus 2002

METSÄHALLITUS

Sisällys

Luonnonsuojelujohtajan katsaus	3
Metsähallituksen luonnonsuojelu	4
Luonnossa liikkujille palveluja Saaristomereltä Lappiin	5
Uusia alueita Metsäntutkimuslaitokselta ja puolustusministeriöltä	8
Mesipillikkääpä, notkeanäkinruoho ja muita uhanalaisia lajeja	10
Ennallistamista ja perinnemaisemien hoitoa	12
Erätarkastajat valvovat ja opastavat	14
Metsähallituksen luontokeskukset ja palvelupisteet	15

Teksti: Liisa Nikula

Taitto: Marianne Katainen

*Etukannen kuva: Kimmo Kuure
Pyhätunturin kansallispuisto*

Takakannen kuva: Markku Tano

*Metsähallitus, luonnonsuojelu 2002
PL 94 (Vernissakatu 4),
01301 Vantaa
Puhelin 0205 64 100
Telefax 0205 64 4350
www.metsa.fi*

*Erweko Painotuote Oy,
Helsinki 2003
Painos 5 500 kpl,
painettu ympäristö-
ystävälliselle paperille*

ISBN 952-446-370-9

● Pohjanailakki (*Silene furcata* subsp. *angustiflora*)

Juha Ilkka

Luonnonsuojelujohtajan katsaus

Metsähallituksen luonnonsuojelu hoitaa kansallis- ja luonnonsuojelualueita, muita luonnonsuojelualueita, erämaa-alueita sekä valtion retkeilyalueita maamme luonnonsuojelun säilyttämiseksi ja jokamiesretkeilyä palvelemiseksi. Hoidossamme ovat myös valtion omistuksessa olevat merialueiden ja järvien yleiset vesialueet. Samalla luonnonsuojelu työllistää ja luo mahdollisuuksia luontomatkailulle ja tieteelliselle tutkimukselle sekä edistää Metsähallituksen talousmetsien kestävästä käytöstä. Toiminnan tavoitteista päättää vuosittain eduskunta ja niitä täsmäntävät luonnonsuojelutehtäviä ohjaava ympäristöministeriö sekä retkeilypalvelutehtäviä ohjaava maa- ja metsätalousministeriö.

Metsähallituksen luonnonsuojelun toiminta on laajentunut ja tehostunut viime vuosina nopeasti ja suunnitelmallisesti Suomen luonnonsuojelualuejärjestelmän kehittymisen myötä. Vuonna 2002 kasvu ja kansainvälistyminen jatkuivat suotuisalla tavalla, ja ministeriöiden asettamat tulostavoitteet saavutettiin erinomaisesti. Vuoden loppupuolella suojelualueiden hoidon ja käytön suunnittelun voimavaroja jouduttiin suuntaamaan ennakoitua enemmän Etelä-Suomen metsien suojeluun.

Vuoden aikana suojelualueverkosto täydentyi merkittävästi. Metsäntutkimuslaitokselta ja puolustusministeriöltä siirtyi laajoja alueita Metsähallituksen hoitoon. Näistä tärkeimpiä ovat Pallas-Ounastunturin ja Pyhätunturin kansallispuistot, Pisavaaran ja Karkalin luonnonsuojelut sekä Aulangon luonnonsuojelualue. Puolustusministeriöltä siirtyneisiin alueisiin sisältyy erityisesti uhanalaisen lajiston suojelun kannalta arvokkaita saariston ja harjuluonnon kohteita.

Vuonna 2002 päätettiin perustaa erämainen Reppöveden kansallispuisto, joka tarjoaa edellytyksiä luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi sekä mallin uudentyläiselle eri tahojen väliselle yhteistyölle. Laki astui voimaan 1.1.2003. Myös tulevan Leivonmäen kansallispuiston perustamiseen liittyvät työt saatiin loppusuoralle. Tämä Suomen 35. kansallispuisto perustettiin 1.3.2003.

Kasvuun ja toiminnan laajentamiseen liittyy monia henkilöstön kehittämiseen liittyviä kysymyksiä,

joiden ratkaisemiseksi laadittiin henkilöstöstrategia. Vuoden 2002 aikana päähuomio oli kenttähenkilöstön työn kehittämiseksi. Kuvaamalla kenttätöiden toimintamallit ja kokoamalla yhteen niihin liittyvät parhaat käytännöt pyrittiin parantamaan kustannustehokkuutta ja varmistamaan palvelujen yhtenäistä laatua sekä kehittämään työn sisältöä ja arvostusta. Samalla aloitettiin yhteistyössä Taivalkosken metsäoppilaitoksen kanssa kenttätöiden koulutusohjelma.

Vuonna 2002 Suomessa otettiin poliittisella tasolla jättiharppaus kohti aktiivista valtion suojelualueiden hoitoa hyväksymällä Etelä-Suomen, Oulun läänin länssiosan ja Lapin läänin lounaisosan metsien monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelma METSO. Se tulee ohjaamaan suojelualueiden metsien hoitoa seuraavan kymmenen vuoden ajan.

Etelä-Suomen luonnonsuojelualueet ovat yleensä ennen perustamistaan olleet ainakin osaksi talouskäytössä, ja siksi niiden metsät ja suot ovat menettäneet alkuperäisiä piirteitään ja lajistoaan. Ellei tällaisia metsiä ennallistettaisi, suuri joukko niiden pienissä, arvokkaissa vanhan metsän saarekkeissa elävistä uhanalaisista lajeista todennäköisesti menetettäisiin tulevina vuosina.

Tarvitaan kustannustehokasta täsmäsuojelua, jonka avulla suojelualueiden luonnoltaan köyhtyneet osat pyritään palauttamaan luonnontilaan. Luomalla lajistolle soveliaita luonnontilaisen metsän rakennepiirteitä, voidaan lajien kantoja vahvistaa ja samalla olennaisesti parantaa niiden säilymisedellytyksiä. Ennallistamalla säilytetään aktiivisesti Suomen metsäluonnon monimuotoisuuden tärkeimpiä ja uhanalaisimpia osia. Ennallistettujen alueiden verkosto tarjoaa lajistolle myös mahdollisuuksia levitä takaisin entisille asuinsijoilleen.

Suojelualueilla tehtävää mittavaa työtä täydentävät METSO-ohjelman mukaiset yksityismaiden monipuoliset, uudet, vapaaehtoisuuteen perustuvat suojelun keinot.

Rauno Väisänen

Metsähallituksen luonnonsuojelu

Metsähallitus hoitaa ja käyttää valtion omistamia maa- ja vesialueita. Metsähallitus on valtion liikelaitos, jolla on liiketaloudellista toimintaa ja yhteiskunnallisia tehtäviä. Yhteiskunnallisia tehtäviä, joiden rahoitus tulee pääosin valtion budjetista, ovat luonnon suojelu ja kansalaisille tuotettavat retkeilypalvelut. Metsähallituksen luonnonsuojelun organisaatioon kuuluu kuusi alueyksikköä sekä keskusyksikkö.

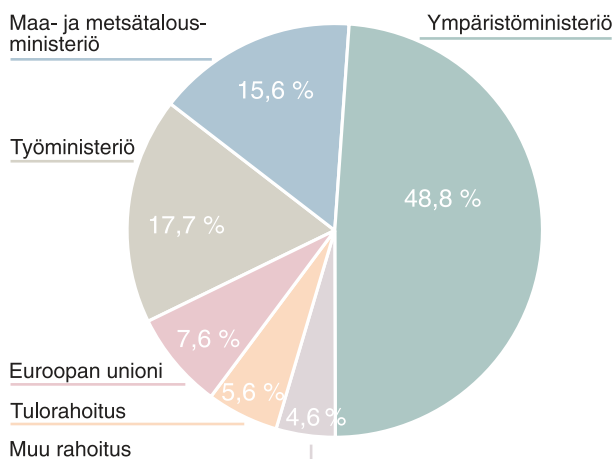
Metsähallituksen luonnonsuojelu hoitaa suurinta osaa luonnonsuojeluun ja retkeilyyn varatuista valtion omistamista alueista ja ohjaa niiden käyttöä. Vuonna 2002 hallussamme oli yhteensä 36 600 km² maa- ja 31 400 km² vesialueita.

Lisäksi suojelemme ja seuraamme uhanalaisten lajien esiintymiä Metsähallituksen alueilla. Vastaamme maakotkan, saimaannorpan ja eräiden muiden uhanalaisten lajien valtakunnallisesta suojelusta ja kannan

Metsähallituksen lakisääteiset luonnonsuojelualueet, erämaa-alueet, valtion retkeilyalueet, virkistymetsät, suojelualuevaraukset sekä yleiset vesialueet 31.12.2002.

Aluetyyppi	Lukumäärä	Pinta-ala, km ²
Kansallispuistot	32	8 079
Luonnonpuistot	17	1 502
Soidensuojelualueet	173	4 487
Lehtojensuojelualueet	49	11
Muut luonnonsuojelualueet	177	788
Metsähallituksen päätöksellä perustetut	24	8
Lakisääteiset luonnonsuojelualueet yhteensä	472	14 875
Suojeluohjelmien suojelualuevaraukset		6 246
Erämaa-alueet	12	14 875
Valtion retkeilyalueet	7	359
Virkistymetsät	101	1 695
Muut alueet yhteensä		23 915
Yleiset vesialueet		27 520
Kaikki yhteensä		65 590

Metsähallituksen luonnonsuojelun rahoituslähteet vuonna 2002 (30 milj. euroa)

seurannasta koko maassa. Tuotamme maksuttomia retkeilypalveluja jokamiehenoikeudella luonnossa liikkuville.

Metsähallituksen luonnonsuojelu osallistuu kansainväliseen luonnonsuojelutoimintaan ja edistää koikeilu- ja tutkimustoimintaa, joka tukee luonnon biologisen monimuotoisuuden säilyttämistä.

Metsähallituksen luonnonsuojelun toimintaan käytettiin vuonna 2002 yhteensä 30 miljoonaa euroa ja työpanos oli yhteensä 510 henkilötyövuotta. Vuoden 2002 lopussa Metsähallituksen luonnonsuojelussa työskenteli 287 vakinaista henkilöä. Määräaikaisten työntekijöiden työpanos oli noin 230 henkilötyövuotta ja määräaikaisena työskenteli vuoden mittaan kaikkiaan 735 henkilöä.

Märkkö Tero

● Neitikoski ja koskenlasku ovat Ruunaan retkeilyalueen vetonaulat.

Luonnossa liikkujille palveluja Saaristomereltä Lappiin

Metsähallituksen luontokeskukset, palvelupisteet, luontotuvat ja muut opastuspaikat jakavat tietoa luonnosta ja lähi-alueiden retkeilymahdollisuuksista. Erilaiset tapahtumat ja näyttelyt ovat 17 luontokeskuksemme ohjelmistossa. Luontokeskuksista saa tietoa myös Metsähallituksen kaikista palveluista. Vuoden 2002 lopussa luontokeskuksia ja palvelupisteitä oli 22 ja niissä vieraili yhteensä 671 600 kävijää. Käyntimäärät nousivat edellisestä vuodesta keskimäärin noin 12 %. Hoidossamme on myös yli 12 000 km erilaisia reittejä, joista retkeilyreittejä on 3 300 km ja vesireittejä lähes 1 000 km. Polttopuuhuoltoa tehdään 1 750 ja jätehuoltoa yli 600 kohteella.

Luontokeskusten määrä nousi kahdella, kun Pallastunturin ja Pyhätunturin luontokeskukset siirtyivät Metsäntutkimuslaitokselta Met-

sähallitukselle vuoden alussa. Pallastunturin luontokeskus on Pohjoismaiden vanhin ja se vietti syyskuussa 25-vuotisjuhlaansa. Pyhätunturin luontokeskuksen käyntimäärät nousivat reippaasti parantuneen viitoituksen ansiosta.

Metsähallitus oli mukana kehittämässä uusia luontokeskuksia yhteistyössä muiden organisaatioiden kanssa. Toukokuussa avattiin Kotkassa kotimaista kalalajistoa esittelevä akvaario Maretarium, jonka kanssa Metsähallituksella on yhteistyötä Itäisen Suomenlahden kansallispuiston opastuksen hoitamisessa.

Vaasassa avattiin niin ikään toukokuussa Terranova – Merenkurkun luontokeskus yhteistyössä Vaasan kaupungin ylläpitämän Pohjanmaan museon kanssa. Terranova kertoo Merenkurkun luonnosta, varsinkin maankohoamisesta, sekä luonnonsuojelualueista ja

Merenkurkun luontoharrastus- ja luontomatkailutarjonnasta. Virtuaaliakvaariossa voi tutustua Merenkurkun murtoveden asukkaisiin.

Tammikuussa osallistuttiin Inarissa Ylä-Lapin luontokeskuksessa Siidassa Skabmagovat – Kaamoksen kuvia -elokuvatapahtuman järjestämiseen. Osa tapahtuman elokuvista esitettiin lumesta rakennetussa Revontuliteatterissa. Siidan läheisyydessä avattiin kesäkuussa maailman ensimmäinen inarinsaamenkielinen luontopolku Oi Juutua. Sevettijärvellä sijaitseva kolttien perinnetalo toimi ensimmäistä vuotta Metsähallituksen luontotupana.

Euroopan kansallispuistopäivää vietettiin 24.5. neljättä kertaa. Päivän aiheena oli Virkisty kansallispuistossa – Luonnosta kulttuuriin. Luontokeskusten kävijöille oli järjestetty ohjelmaa opastetuista retkisistä, esitelmistä ja linnunpöntön rakentamisesta aina ruisleivän leivontaan. Lisäksi verkkosivuilla julkaistiin kävijöiden mielipiteitä kansallispuistoista.

Syötteen kansallispuistossa ja Iso-Syötteen retkeilyalueella rakennettiin runsaasti retkeilyä helpottavia palveluja: autio- ja päivätupia, eriaiheisia luontopolkuja ja opastetauluja sekä 700 uutta opasteviittaa. Syötteen luontokeskus valmistui Pudasjärvelle. EU:n tuella rahoitetussa rakennuksessa on auditorio, asiakaspalvelupiste sekä alueen luonnosta ja historiasta kertova näyttely. Oulun lääni sekä Pudasjärven ja Taivalkosken kunnat osallistuivat hankkeen rahoittamiseen.

Hossan retkeilyalueen ja Oulangan kansallispuiston luontokeskuksissa tehdyt peruskorjaukset valmistuivat ja paremmat palvelut näkyivät heti käyntimäärien nousuna. Myös Hossan ja Oulangan palveluväestöstä parannettiin. Oulangan alueella uusittiin Niskakosken riippusilta. Myös Ylä-Pulmankijoelle Utsjoelle valmistui jalankulkijoille ja kevyille maasto-

● Metsähallituksen hoitamia vesialueita on yli 30 000 km².

ajoneuvoille 86 metriä pitkä riippusilta. Silta korvasi lossiveneen ja se palvelee retkeilijöitä, paikallisia asukkaita ja luontaiselinkeinojen harjoittajia.

Ruunaan kävijätutkimuksessa arvioitiin retkeilyalueen vaikutuksia paikalliseen talouselämään. Retkeilyalueen toiminnot työllistävät vuodessa noin 60 henkilöä, joiden työpanos on yhteensä 30 henkilötyövuotta. Retkeilyalueella on vuosittain noin 65 000 kävijää, joista kukin käytti keskimäärin 50 euroa Lieksan talousalueella. Vuodessa tämä tarkoittaa 2,7 – 3,6 miljoonan euron välittömiä tuloja. Lieksan alueen yhden retkeilykauden aikana saamat tulot retkeilytoiminnasta ovat suunnilleen yhtä suuret kuin Ruunaan peruspalvelujen rakentamiseen käytetyt julkiset varat.

Metsähallituksen mailla on lähes 1500 ulkokäymälää, joiden hoitoon on panostettu: huolto pelaa ja hajuhaitat on saatu vähennettyä. Tämän vuoksi Käymäläseura Huussi ry myönsi Metsähallituksen luontorakennetiimille Vuoden Huussiteko 2002 -palkinnon.

Vuoden lopulla valmistui suomeksi ja ruotsiksi vesilläliikkuville suunnattu esite Veneillen valtion

● Oulangan kansallispuistolle myönnettiin vuonna 2002 PAN Parks -laatumerkki, joka on tae arvokkaasta luonnosta ja laadukkaista retkeilypalveluista.

vesillä – luonnon ehdoilla. Esitteeseen on koottu erilaiseen veneilyyn sopivimmat kohteet Saaristomereltä Käsivarteen ja Inarijärvelle.

Luonnossa liikkujan kohteista ja muusta toiminnastamme saa tietoa myös 1335 verkkosivulta osoitteessa www.metsa.fi, jossa on lisäksi tietoa 360 julkaisusta ja muusta painotuotteestamme.

Metsähallituksen luontokeskusten ja palvelupisteiden arvioidut käyntikerrat 2002

Hossan luontokeskus	44 500
Hämeen luontokeskus	22 500
Järviluonnonkeskus	14 200
Kainuun luontokeskus	12 000
Luontokeskus Kellokas	55 000
Koilliskairan luontokeskus	22 500
Nestori – Saimaan luontokeskus	9 200
Oulangan luontokeskus	81 400
Pallastunturin luontokeskus	33 500
Pyhätunturin luontokeskus	24 700
Ruunaan luontokeskus	15 000
Savukosken luontokeskus	6 200
Seitsemisen luontokeskus	28 000
Siida – Ylä-Lapin luontokeskus	85 700
Sinisimpukan luontokeskus	20 100
Tammisaaren luontokeskus	26 000
Tunturi-Lapin luontokeskus	23 500
Luontokeskukset yhteensä	524 000
Palvelupiste Etiäinen	45 500
Ivalon palvelupiste	8 200
Palvelupiste Karhuntassu	73 300
Palvelupiste Kiehinen	9 200
Palvelupiste Tikankontti	11 400
Palvelupisteet yhteensä	147 600
Kaikki yhteensä	671 600

Kansallispuistojen arvioidut käyntikerrat 2002

Helvetinjärvi	32 000
Hiidenportti	8 000
Isojärvi	8 000
Itäinen Suomenlahti	15 000
Kauhaneva-Pohjankangas	6 000
Kolovesi	6 000

Kurjenrahka	*20 000
Lauhanvuori	30 000
Lemmenjoki	10 000
Liesjärvi	*25 000
Linnansaari	27 500
Nuukio	*100 000
Oulanka	162 000
Pallas-Ounastunturi	98 000
Patvinsuo	*15 000
Perämeri	6 500
Petkeljärvi	*15 000
Puurijärvi-Isosuo	*22 000
Pyhä-Häkki	11 000
Pyhätunturi	35 000
Päijänne	8 000
Riisitunturi	6 000
Rokua	24 000
Saaristomeri	*40 000
Salamajärvi	7 000
Seitseminen	37 000
Syöte	25 000
Tammisaaren saaristo	*22 000
Tiilikkajärvi	6 000
Torrnsuo	*15 000
Urho Kekkosen kansallispuisto	150 000
Valkmusa	*6 000
Yhteensä	997 000

Valtion retkeilyalueiden arvioidut käyntikerrat 2002

Evon retkeilyalue	50 000
Hossan retkeilyalue	44 500
Iso-Syötteen retkeilyalue	20 000
Kylmäluoman retkeilyalue	35 000
Oulujärven retkeilyalue	27 000
Ruunaan retkeilyalue	110 000
Teijon retkeilyalue	*50 000
Yhteensä	341 500

* Luku vuodelta 2001, vuoden 2002 luku viedään verkkosivuille, kun se on saatavilla.

Lassi Kujala

● *Repoveden kansallispuiston perustaminen eteni vihdoin.*

Uusia alueita Metsäntutkimuslaitokselta ja puolustusministeriöltä

Metsähallituksen luonnonsuojelu hoitaa lähes kaikkia Suomen lakisääteisiä luonnonsuojelualueita. Myös pohjoiset erämaa-alueet ja valtion retkeilyalueet sekä luonnonsuojeluohjelmiin kuuluvat, suojelukohteiksi varatut alueet ovat hoidossamme. Vastuullamme on lisäksi 20 virkistysmetsää. Vuonna 2002 maa-alueiden pinta-ala kasvoi noin 1400 km².

Metsäntutkimuslaitokselta ja puolustusministeriöltä siirtyi vuoden 2002 alussa 1400 km² maa- ja vesialueita Metsähallituksen hallintaan. Siirto oli osa valtion maa- ja vesikiinteistöjen hallinnan järjestelyä. Hallinnansiirtojen jälkeen puolustusvoimat vuokraa Metsähallitukselta tarvitsemansa alueet, joiden hoidosta ja luonnonsuojelusta vastaa Metsähallitus. Henkilöstö siirtyi Metsähallituksen palvelukseen.

Metsäntutkimuslaitokselta siirtyi luonnonsuojelun tulosalueen hallintaan 15 luonnonsuojelualueita, joiden yhteispinta-ala on 618 km². Merkittävimmät olivat Pallas-Ounastunturin kansallispuisto Kittilän, Muonion ja Enontekiön kunnissa sekä Pyhätunturin kansallispuisto Pelkosenniemen kunnassa ja Kemijärven kaupungissa. Nämä maamme vanhimmat kansallispuistot on perustettu vuonna 1938. Myös Karjalohjalla sijaitseva Karkalin luonnonpuisto siirtyi hallintaamme. Siirtyneistä alueista tunnetuin on Aulangon luonnonsuojelualue, joka on osa maamme ensimmäistä kansallista kaupunkipuistoa Hämeenlinnassa.

Tutkimusyhteistyösopimus Metsäntutkimuslaitoksen kanssa uusittiin. Sen turvin Metlalla on hyvät edellykset jatkaa tutkimustoimintaa Metsähallituksen luonnonsuojelualueilla ja erityisesti myös niillä, jotka

siirtyivät Metsähallitukselle. Metsähallitus solmi yhteistyösopimuksen myös Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kanssa. Sopimus vakiinnuttaa ja yhteinäistää jo sinänsä vilkasta tutkimusyhteistyötä.

Puolustusministeriöltä siirtyi Metsähallitukselle 780 km² alueita. Siirtyneistä alueista tuli luonnonsuojelun hallintaan 63 km². Näiden alueiden joukossa on myös sotahistoriallisesti merkittäviä alueita, kuten Utin parisataa vuotta vanha linnoitus Valkealassa sekä Suomenlinnan linnoitukseen kuuluneet Vallisaari ja Kuninkaansaari Helsingin edustalla.

Vuonna 2002 tuli kuluneeksi 20 vuotta siitä, kun maahamme perustettiin kerralla yksitoista kansallispuistoa: Isojärvi, Itäinen Suomenlahti, Helvetinjärvi, Hiidenportti, Kauhaneva-Pohjankangas, Lauhanvuori, Patvinsuo, Riisitunturi, Salamajärvi, Seitsemäinen ja Tiilikkejärvi. Näiden kansallispuistojen perustaminen lähti käyntiin kansallispuistokomitean esityksestä. Vain yksi silloin suunniteltu kansallispuisto jäi odottamaan: Repoveden kansallispuisto, jonka perustamislaki hyväksyttiin aivan vuoden 2002 lopussa.

Euroopan unionin Life Luonto -hankkeet, joissa Metsähallituksen luonnonsuojelu oli mukana vuonna 2002

Tavoite: Luonto- ja lintudirektiivein ensisijaisesti suojeltavien lajien ja elinympäristöjen suojelu sekä Natura 2000 -alueiden kehittäminen.

- 2002–2006** Soiden ennallistaminen ja ympäristökasvatus Pohjois-Savossa
- 2002–2005** Evo – eteläsuomalaisen metsäluonnon suojelua ja tiedotusta
- 2001–2006** Linnustollisesti arvokkaiden kosteikkojen suojelu Keski-Suomessa
- 2001–2005** Suomen eteläisimpien aapasuoerämäiden suojelu Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa
- 2001–2005** Pohjois-Karjalan lehdot, tikkametsät ja luonnonmetsät
- 2001–2004** Niittyjen ennallistaminen ja hoito Suomessa, Ruotsissa ja Virossa
- 2001–2004** Siikalahden arvokkaan lintujärven suojelu ja hoito
- 2000–2005** Tikankontin ja lettorikon suojelu Pohjois-Suomessa
- 2000–2005** Keski-Lapin linnustollisesti arvokkaiden aapasoiden suojelu ja käyttö

- 1999–2003** Pirkanmaan lehtojen hoito ja suojelu
- 1999–2003** Pohjois-Savon lehtipuuvaltaiset luonnonmetsät ja lehdot
- 1999–2003** Ylläs-Aakenuksen alueen vanhojen metsien suojelun toteuttaminen
- 1999–2003** Boreaalisten luonnonmetsien suojelun ja muiden käyttömuotojen yhteensovittaminen Syötteen alueella
- 1999–2003** Lounais-Suomen arvokkaiden kosteikkojen kunnostushanke
- 1999–2002** Keski-Suomen luonnonmetsien ja sisävesien ekosysteemien suojelu
- 1998–2002** Naalin suojelu Suomessa ja Ruotsissa
- 1997–2002** Merenkurkun saaristo
- 1997–2002** Aapasoiden suojelu Lapin kolmion alueella ja Pohjois-Pohjanmaalla
- 1997–2002** Perämeren maankohoamisrannikon uhanalaisten luontotyyppien ja lajien suojelu sekä kulttuuriperinnön ja kestäväen käytön edistäminen Rahjan saaristossa

Euroopan unionin rakennerahastojen tukemat hankkeet, joissa Metsähallituksen luonnonsuojelu oli mukana vuonna 2002

Tavoite: Alueellisten erojen vähentäminen EU:n sisällä tukemalla heikommin kehittyneitä alueita. Monenlaisten ympäristöhankkeiden toteuttaminen.

- 2002–2004** Kestäväen luontomatkailun kehittäminen Unescon Saaristomeren ja Länsi-Viron biosfäärialueilla
- 2002–2004** Paluu lähteille, luonto-opastusta perinteitä vaalien
- 2002–2004** Luontomatkailun edistäminen Oulangan ja Paanajärven kansallispuistoissa (Interreg III A)
- 2001–2003** Tiukanjoen alaosan palveluvarustus (tavoiteohjelma 2)
- 2001–2003** Merenkurkun Ympäristö (Interreg III A)
- 2001–2003** Luontopolut ja virkistyskäytön rakenteet
- 2001–2002** Syötteen luontokeskuksen toiminnan edistäminen (tavoiteohjelma 1)
- 2000–2002** Syötteen kansallispuiston luontokeskuksen rakentaminen (tavoiteohjelma 1)
- 2000–2002** Linnansaaren palveluvarustuksen parantaminen (tavoiteohjelma 1)

Mesipillikäpää, notkeanäkinruoho ja muita uhanalaisia lajeja

Luonnonsuojelu vastaa uhanalaisten eläin- ja kasvilajien suojelusta Metsähallituksen mailla. Metsähallituksella on erityisvastuu 33 lajista, kuten neidonkengästä (*Calypso bulbosa*), ruijanesikosta (*Primula nutans* var. *jokelae*), pohjanaillakista (*Silene furcata*), maakotkasta (*Aquila chrysaetos*), naalista (*Alopex lagopus*) ja saimaannorpasta (*Phoca hispida saimensis*). Vuoden 2003 alusta myös valkoselkätikka (*Dendrocopos leucotos*) kuuluu näihin. Useimmat Metsähallituksen vastuulla olevista lajeista ovat myös EU:n tärkeinä pitämiä lintu- ja luontodirektiivien lajeja.

Vuoden 2002 alussa puolustusministeriöltä hoitoomme siirtyneet alueet ovat säilyneet varsin luonnontilaisina ja arvokkaina. Suomen ainoan suppilohämähäkin (*Agelena labyrinthica*) esiintymän ympäristöstä Hangon Syndalenin ampuma-alueelta löydettiin useita uusia esiintymiä. Uhanalainen mesipillikäpää (*Antrodia mellita*) taas löytyi korpimetsästä Hätilän ampuma-alueelta Hämeenlinnassa. Örön saarelta Dragsfjärdissä löytyi kaksi Suomelle uutta perhoslajia: valkopääkoisa (*Salebriopsis albicilla*) ja jaakonvillakkokätkökääriäinen (*Cochylis atricapitana*).

Life Luonto -tuella toteutettavan Pohjois-Savon lehtipuuvaltaiset luonnonmetsät ja lehdot -hankkeessa seurattiin tikankontin (*Cypripedium calceolus*) ja tummaneidonvaipan (*Epipactis atrorubens*) esiintymiä hoidetuissa lehdossa Juankosken Huosiaisniemessä. Tikankontin versojen määrä on lisääntynyt, kun sen kasvualueilta on poistettu varjostavia kuusia.

Samojen lajien esiintymiä seurattiin myös Juuan Polvelassa Pohjois-Karjalan lehdot, tikkametsät ja luonnonmetsät -Life-hankkeessa. Kallioilla kasvavan tummaneidonvaipan versomäärä jäi kuivan kesän takia alhaiseksi. Tikankontin ja lettorikon suojelu Pohjois-Suomessa -Life-hankkeessa kartoitettiin yhteensä 568 tikankontin ja lettorikon esiintymää Pohjanmaan, Kainuun ja Perä-Pohjolan Natura-alueilla. Uusia niistä oli joka neljäs: 60 lettorikko- ja 77 tikankonttiesiintymää.

Juha Ilkka

● Tikankontti ei viihdy varjossa.

Hentonäkinruoho (*Najas tenuissima*) on kansainvälisesti tarkastellen maamme harvinaisin ja arvokkain putkilokasvilaji. Sen esiintymää Parikkalan Siikalahden lintuvedellä on runsastunut, kun avovesialuetta on raivattu lisää. Hentonäkinruoho näyttää hyötyvän myös järvenpohjaa muuttavasta lintuveden hoitotoimista. Lajin esiintymä oli erittäin runsas vuonna 2002 ja sen seurantojen yhteydessä löytyi Si-

kalahdelta erittäin uhanalainen notkeanäkinruoho (*Najas flexilis*) 20 vuoden tauon jälkeen.

Kesällä 2002 kartoitettiin Pyhätunturin ja Luoston alueella sammallajeja Keski-Lapin Life -hankkeessa. Selvityksissä löytyi mm. lapinsirppisammal (*Hamatocaulis lapponicus*) ja usealta alueelta havaittu kiiltosirppisammal (*Hamatocaulis vernicosus*), jotka molemmat ovat valtakunnallisesti uhanalaisia ja Euroopan yhteisön direktiivilajeja.

Saimaannorpan (*Phoca hispida saimensis*) pesinnät pysyivät samalla hyvällä tasolla kuin kahtena edellisellä vuonna: kuutteja syntyi ainakin 54. Norppakanan kasvu painottuu Saimaan eteläosiin, kun taas pohjoisen Saimaan autioituminen näyttää väistämättömältä.

Julia Ilkka

● Arnikin (*Arnica angustifolia subsp. alpina*) esiintymiä seurataan uudella laikkumenetelmällä Hammastunturin erämaa-alueella ja Lemmenjoen kansallispuistossa.

Antti Below

● Mesipillikäävästä tunnetaan maailmassa noin 25 esiintymää.

Luontodirektiivissä mainittujen putkilokasvien esiintymien seuranta edistettiin yhdessä Suomen ympäristökeskuksen SYKE:n kanssa. Ylä-Lapin alueella aloitettiin tundrasaran (*Carex holostoma*) esiintymien tietojen keruu ja maastotarkistukset.

Luonnonsuojelun alueiden hoitajat tarvitsevat ajantasaisia ja tarkkoja luontotyyppitietoja. Uusien alueiden tiedot ovat jo kattavia, mutta aiemmin kerätyt tiedot eivät aina ole riittäviä. Metsähallituksen suojelun alueiden luontotyyppien inventointi-hankkeessa on tavoitteena kartoittaa 17 000 km² luonnonsuojelun alueita vuoteen 2006 mennessä. Vuoden 2002 loppuun mennessä on kartoitettu 1 300 km². Luonnonsuojelun alueiden hoitoa helpottaa myös se, että tiedot saadaan yhtenäisessä muodossa paikkatietojärjestelmään.

Jari Koster

● Perinnemaiseman hoitajat työssään.

Ennallistamista ja perinnemaisemien hoitoa

Hoidamme elinympäristöjä, jotta uhanalaiset ja harvinaiset lajit sekä niiden elinympäristöt säilyisivät. Perinneympäristöjä hoitamalla suojelemme arvokkaita maisemia ja eliöstöjä sekä vaalimme kulttuuriperintöä. Ennallistamalla pyrimme palauttamaan ihmisen muuttaman alueen luonnontilaan tai mahdollisimman lähelle sitä. Luonnontilaisissa metsien ja perinneympäristöjen lajistossa on eniten uhanalaisia lajeja.

Vuonna 2002 Metsähallitus ennallisti 220 hehtaaria metsiä ja 580 hehtaaria soita. Perinneympäristöjen kunnostusta ja hoitoa teimme yli 1 100 hehtaarin alalla.

Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen ja Urho Kekkosen kansallispuiston luontokartoituksesta julkaistiin loppuraportti. Näin laaja ja monipuolinen luontokartoitus

Fennoskandian metsänrajaseudulla ja sen pohjoispuolella on laatuaan ensimmäinen. Paikkatietojärjestelmään tallennettu tieto palvelee monipuolisesti luonnonvarojen hoidon ja käytön suunnittelua sekä tutkimusta.

Joukko eurooppalaisia nuoria työskenteli talkooleirillä Nuuksion kansallispuistossa pääkaupunkiseudulla: talkooväki tutustui kansallispuistoon ja sen luontoon töitä tekemällä. Metsiä ennallistettiin tekemällä pienaukkoja ja umpeenkasvaneita perinnemaisemia hoidettiin raivaamalla, niittämällä ja kaatamalla havupuita. Lupiineja niitettiin ja kitkettiin, jotta uhanalainen hirvenkello (*Campanula cervicaria*) saisi paremmat mahdollisuudet selviytyä. Myös kansallispuiston siivousta ja retkeilypolkujen kunnostusta oli työlliställä. Leirielämä teltoissa on omiaan lisäämään

ymmärtämystä niin toisia ihmisiä kuin luontoa ja sen suojelua kohtaan.

Life-tuella toteutettavassa hankkeessa Niittyjen ennallistaminen ja hoito Suomessa, Ruotsissa ja Virossa hoidettiin Hangon Uddskatanin alueella laukka-neilikkaesiintymää (*Armeria maritima*). Työhön osallistui täälläkin kansainvälisen työleirin väkeä. Hankkeen yhtenä osana laadittiin Sipoon Hindsbyn Byabäckenin alueen perinnemaisemille hoitosuunnitelma.

Kristiinankaupungissa kunnostettiin Tiilitehtaanmäen-Pohjoislahden aluetta. Pohjoislahden rannalle rakennettiin 8 hehtaarin laajuinen lehmien laidun ja Tiilitehtaanmäen lampaiden ja hevosten laidunalueella käynnistettiin tehostettu seurantaohjelma, jolla selvitetään laidunnuksen vaikutusta uhanalaisiin lajeihin.

Joroisten Saarikkolammella viimeisteltiin ennallistamistöitä poistamalla soiden puustoa. Ennallistamisen jälkeen on kasvillisuuden muutos ollut yllättävän nopeaa: suokasvillisuus on jo runsaampaa kuin metsäkasvillisuus, lettokorven lajisto on elpynyt ja esimerkiksi lettovillan (*Eriophorum latifolium*) esiintymät ovat paljon runsampia. Tiilikan kansallispuiston laajennusalueella Rautavaaralla ennallistettiin kolme metsäaluetta polttamalla ja hakkaamalla yksipuolisen puuston keskelle pienaukkoja. Myös Pudasjärvellä poltettiin metsää Syötteen kansallispuistossa ja muilla luonnonsuojelualueilla.

Vuoden lopulla päättyi Life Luonto -hanke Aapasoiden suojelu Pohjois-Pohjanmaalla ja Lapin kolmiossa. Hankkeessa ennallistettiin laajoja aapasuoalueita. Vuonna 2002 viimeisteltiin suojelualueiden maanhankintaa ja Suuripään Natura 2000 -alueella Tervossa ennallistettiin lähes 200 hehtaaria aapasuota.

Valtakunnallisesti arvokkaiden Jurmun saarien perinnemaisemassa Taivalkoskella tehtiin kunnostustöitä: raivattiin, niitettiin ja laidunnettiin. Paikallisen maanviljelijän kanssa päästiin sopimukseen laidunnuksesta ja näin saatiin saaret säännöllisen hoidon piiriin. Tulvan vaivaamilla saarilla esiintyy monin paikoin uhanalaista pohjannoidanlukkoa (*Botrychium boreale*) sekä silmällä pidettäviä aho- ja ketonoidanlukkoa (*Botrychium multifidum* ja *B. lunaria*). Perinnemaiseman hoitoa jatkettiin myös Inarin Pielpajärvellä: erämaakirkon edustan niityllä raivattiin pensaikkoa ja niitettiin heinää.

Jari Kosket

● Metsänpolton avulla palautetaan talousmetsää luonnontilaan.

Erätarkastajat valvovat ja opastavat

Erätarkastajien toimikenttänä ovat kaikki Metsähallituksen maa- ja vesialueet, joita on noin kolmannes maamme kokonaispinta-alasta. Heidän tehtävänä on valvoa ja ohjata luonnossa liikkujia. Erävalvontaa tehdään yhteistyössä eri viranomaisten ja sidosryhmien kanssa. Valvontaa tarvitaan, vaikka suurin osa luonnossa liikkujista osaa toimia oikein.

Luonnonsuojelualueilla valvotaan lajien suojelemiseksi säädettyjen rajoitusten noudattamisesta. Rajoitukset koskevat mm. liikkumista tai pyyntivälineiden käyttöä pesintäaikaan. Pohjois- ja Itä-Suomessa seurataan erävalvonnan ohella petolin- tujen pesintää ja suurpetojen kantoja.

Saimaannorpan suojelu on yksi viime vuosien tärkeimmistä valvontakohteista. Vuoden 2002 aikana erävalvonta keskitettiin Linnansaaren ja Koloveden kansallispuistojen sekä Pihlajaveden alueille. Seitsemän venepartiot ja toistakymmentä erätarkastajaa ja -valvojaa selvitti yhden viikonlopun aikana, kuinka hyvin kalastajat noudattavat saimaannorpan kuuttien turvaksi sovittuja verkkokalastusrajoituksia. Myös norpalle vaarallisten pyyntivälineiden käyttöä selvitet- tiin sen tärkeimmillä esiintymisalueilla. Tarkastetuis-

ta pyydyksistä noin joka neljännessä rikottiin rajoituksia: kaksi kolman- nosta koski kalastusrajoit- tusaluetta ja yksi kolman- nes vaarallisia pyyntiväli- neitä.

Valvontayhteistyötä py- rittiin laajentamaan Perä- mereltä Merenkurkun, Saaristomeren ja Suomen- lahden alueille. Valvonnassa keskityttiin muutama- in aiheisiin: syksyllä 2001 perustetut hylkeidensuojelu- alueet, veneily, vesilintujen metsästys ja koirien kiin- nipito.

Suurin osa kalastajia on hankkinut tarvittavat lu- vat, mutta tarkastuksissa tavattiin kuitenkin useita kalastajia, jotka eivät olleet maksaneet kalastuksen- hoitomaksua. Metsästäjilläkin on yleensä luvat kun- nossa, mutta saaliskiintiöiden noudattamisen valvon- ta on vaikeaa. Metsästyksen pahimmat ongelmat ovat tiellä liikkuvasta autosta metsästäminen, hirvien sala- kaadot ja suurpetojen salametsästys vaikkapa mootto- rikelkalla. Ongelmatapausten selvittämisessä onnistu- taan parhaiten silloin, kun tutkinta pääsee alkuun no- peasti ja kun muut luonnossa liikkujat ilmoittavat ha- vainnostaan viranomaisille.

Moottorikelkkailijoiden valvontaa tehdään yleen- sä moottorikelkkaurien ulkopuolella, missä luvatto- maan ajoon puututaan heti. Kesäaikaan luvaton maastoliikenne ei tuota suuria ongelmia. Vesillä liik- kujien varusteissa oli alkukesästä paljon puutteita, mutta myöhemmin kesällä tilanne parantui: pelastuslii- vit olivat käytössä ja sammutusvälineet asianmukaisia.

Luonnon roskaantumisen on asia, johon eräval- vonta kiinnittää yhä enemmän huomiota. Jätteiden jättäminen luontoon on jätelain vastainen rikkomus. Tavoitteena on vähentää luvaton luonnon roskaan- tumista.

Jari Koster

● Valvontaa suunnattiin aiempaa enemmän merialueille ja yhteis- työtä merivartiostojen kanssa lisättiin.

Metsähallituksen luontokeskukset ja palvelupisteet

Palvelupiste Etiäinen

96930 Napapiiri, puh. 0205 64 7820

Hossan luontokeskus

Jatkonsalmentie 6, 89600 Suomussalmi, puh. 0205 64 6041

Hämeen luontokeskus

Härkätie 818, 31380 Letku, puh. 0205 64 4630

Ivalon palvelupiste

PL 35, 99801 Ivalo (Ivalontie 10), puh. 0205 64 7701

Järviuonnonkeskus

Ohitustie 7, 58900 Rantasalmi, puh. 0205 64 5916

Kainuun luontokeskus

Lenttiirantie 342 D, 88900 Kuhmo, puh. 0205 64 6380

Palvelupiste Karhuntassu

Torangintaival 2, 93600 Kuusamo, puh. 0205 64 6800

Luontokeskus Kellokas

95970 Äkäslompola, puh. 0205 64 7039

Palvelupiste Kiehin

Honkapolku 3, 99830 Saariselkä, puh. 0205 64 7200

Koilliskairan luontokeskus

99695 Tankavaara, puh. 0205 64 7251

Nestori – Saimaan luontokeskus

Akselinkatu 8 (käynti Aino Acktén puistotie 5),
57130 Savonlinna, puh. 0205 64 5929

Oulangan luontokeskus

Liikasenvaarantie 132, 93999 Kuusamo, puh. 0205 64 6850

Pallastunturin luontokeskus

99330 Pallastunturi, puh. 0205 64 7930

Pyhätunturin luontokeskus

Kerontie 22, 98530 Pyhätunturi, puh. 0205 64 7302

Ruunaan luontokeskus

Ruunaantie 129, 81750 Pankakoski, puh. 0205 64 5757

Savukosken luontokeskus

Samperintie 32, 98800 Savukoski, puh. 0205 64 7556

Seitsemisen luontokeskus

Seitsemisentie 110, 34530 Länsi-Aure, puh. 0205 64 5270

Siida – Ylä-Lapin luontokeskus

Inarintie, 99870 Inari, puh. 0205 64 7740

Sinisimpukan luontokeskus

Meripuistontie, 25930 Kasnäs, puh. 0205 64 4620

Tammisaaren luontokeskus

Rantapuistikko, 10600 Tammisaari, puh. 0205 64 4613

Terranova – Merenkurkun luontokeskus *

PL 2 (Museokatu 2), 65101 Vaasa, puh. (06) 325 3800

Tunturi-Lapin luontokeskus

Peuratie 15, 99400 Enontekiö, puh. 0205 64 7950

* yhteistyössä Pohjanmaan museon kanssa

Metsähallituksen luonnonsuojelu

Luonnonsuojelu, keskusyksikkö

PL 94, 01301 Vantaa, puh. 0205 64 100

Etelä-Suomen luontopalvelut
PL 94, 01301 Vantaa, puh. 0205 64 100

Länsi-Suomen luontopalvelut
PL 38, 39701 Parkano, puh. 0205 64 5500

Itä-Suomen luontopalvelut
Akselinkatu 8, 57130 Savonlinna, puh. 0205 64 5500

Pohjanmaan-Kainuun luontopalvelut
Torangintaival 2, 93600 Kuusamo, puh. 0205 64 6800

Perä-Pohjanmaan luontopalvelut
PL 8016, 96101 Rovaniemi, puh. 0205 64 7600

Ylä-Lapin luonnonsuojelu
PL 36, 99801 Ivalo, puh. 0205 64 7700

Luonnon ja ihmisen asialla

Metsähallituksen luonnonsuojelu suojelee ja hoitaa alkuperäistä ja uhanalaista suomalaista luontoa sekä tuottaa luonnossa liikkujille retkeilypalveluja. Työkenttäämme ovat lähes kaikkia maamme kansallispuistot, luonnonpuistot ja muut valtion suojelualueet sekä pohjoiset erämaat ja suuri määrä retkeilijöitä varten varustettuja valtion omistamia alueita. Alueiden hoidosta vastaa kuusi alueyksikköämme. Alueiden luonnosta ja palveluista kertovat luontokeskukset ja muut palvelupisteemme. Tietoa niistä ja toiminnastamme on myös Metsähallituksen verkkosivuilla www.metsa.fi. ●

METSÄHALLITUS

PL 94 (Vernissakatu 4, Tikkurila), 01301 Vantaa
Puhelin 0205 64 100, telefax 0205 64 4350
www.metsa.fi